

Nemi kriki Hude jame

Petra Janša

Nekateri novinarji niso zmogli vstopiti v kostnico rova sv. Barbare. Tisti, ki smo, nam je to spremenilo življenje.

Fotografije in posnetki odkritja grozovitega pokola v Hudi jami pred štirimi leti je pretresel tako slovensko kot tujo javnost. A neposredna izkušnja Hude jame, objekta, narejenega za ubijanje ljudi, je izkušnja, ob kateri preprosto onemiš in ti spremeni življenje. Posmrtni ostanki tisočev pobitih in prikritih žrtev komunističnih čistk ter revolucionarnega nasilja čakajo na dostojen pokop. Nekateri v plastičnih zabojčkih, drugi še v rudniškem jašku. Enajst pregrad je bilo premalo, da bi nemi kriki žrtev zločina brez zločincev prešli v pozabo, a dovolj, da v Sloveniji še vedno nismo spremenili odnosa do greha proti svetosti smrti. A zagotovo bo prišel tudi dan, ko bomo podrli tudi teh »enajst pregrad« političnega in kulturnega skrivanja, molka, sprenevedanja in cinizma ter končno dostojno pokopali žrtve. Na vprašanje, ki nam ga je ob vstopu na kraj zločina postavil zgodovinar Jože Dežman, ali si želimo, da bi rudnik preuredili v spominski park predvsem kot svarilo, da se kaj takega ne bi več ponovilo, je moj odgovor pritrdilen. Tako kot se je Nemčija lotila svoje zločinske polpreteklosti glede pomorjenih Judov, zdaj se loteva tudi stalinističnega dela, tako se bo morala Slovenija soočiti s posledicami kulture smrti. Na tem kraju se lahko učimo temeljnih razlik med demokratičnim in totalitarnim sistemom. Več kot 600 krajev imamo v Sloveniji, kjer so desetletja zamolčana grobišča zločinsko pomorjenih ljudi. Ljudi različnih narodnosti, prepričanj, starosti, spolov in poklicev. Vojnih ujetnikov, civilistov, žena in otrok. Tako kot je bil Tito leta 1945 učinkovitejši morilec kot Stalin, tako je tudi Huda jama nepreksljivi spomenik Titove morije po drugi svetovni vojni v Evropi. Nedavno so na Sabotinu namesto Tito napisali besedo vstaja, pojem, ki je prav tako nevaren. A vendar Tito počasi odhaja iz slovenske javne zavesti, kar je po Dežmanovih besedah pedagoško terapevtski učinek Hude jame. Omenil pa je še dva velika civilizacijska koraka: nekdanjega predsednika Daniela Türka je njegovo pojmovanje Hude jame kot drugorazredne teme in Ertlovo odlikovanje stalo politične kariere. Zdrs pa se je zgodil tudi v primeru, ko je na Hitlerjev rojstni dan Ljubljana poimenovala ulico po Titu. Ustavno sodišče je zato moralo intervenirati in v imenu zavarovanja človeškega dostojanstva to poimenovanje odpraviti. Huda jama nas nagovarja s podobami razčlovečenih trupel. Kdo lahko opraviči tak zločin? To veliko pove o nas in naši razdeljenosti. Eksekutorji, ki so bili pripravljeni zakriviti tovrstne zločine, so morali biti na več načinov zlorabljeni mladi ljudje. V sebi nosijo krivdo rablja in hude travme, ki se prenašajo iz generacije v generacijo. »Takšni ljudje težko vzgajajo naslednjo generacijo, ker morajo molčati in na ta način se travma prenaša.« Zelo zanimivo je tudi, da doslej nismo našli človeka, ki bi o tem javno govoril in se Zločinu na ta način odpovedal.